

Kara-Tun... Yaxud Böyük çillə

Qədim türklər indi 31 dekabrda qeyd etdiyimiz Yeni il bayramını 21 dekabrda keçirir-mişlər. Bəli, türk kökənli xalqlarda 21 dekabr tarixi Yeni ilin gəlişini xəbər verirmiş. Tarixi mənbələrdə göstərilir ki, türk so-yundan olan bəzi xalqlar həmin gün “Kara-Tun” adlanan bayramı xüsusi coşqu, rituallarla qeyd edirmişlər. Macarıstanda yaşayan türklər üçün də Kara-Tun bayramı müqəddəs sayılıb.

Tanınmış jurnalist Aida Eyvazlının “Macarıstan-Tyran” fondunun rəhbəri Andrios Bironun dediklərinə əsaslanaraq yazdığına görə, qədim macarlar dekabrın 21-22-də bütün gecəni yatmaz, tonqalın ətrafına yığış, işığın qaranlığa qalib gəlməsini, səhərin açılmasını gözləyərmişlər. İnanca görə, ağ atı 7 və ya 9 dəfə tonqalın başına hərləyərmişlər. Dekabrın bu günlərində xalq ən uzun gecəni birlikdə yola salıb, ən qısa gündüzü qarşılayarmış. Bu bayram onlarda işiq və ümid ənənəsi imiş. Macarıstan türkləri müasir dövrdə bu ənənənin itib batmaması naminə “Kara -Tun” bayramını tədqiq edir, öyrənir, yenidən həyata qaytarırlar.

Türk və qədim yunan mənbələrində “kara”, “qara” sözləri qaranlıq mənasını daşıyır. Bu gün macarların dilində işlədilən “karaçon” sözü daha çox günün qaraya çevrilməsi, qaranlığın artması, gecənin tez düşməsi ilə izah edilir. Qədim bəlkə dilində də “karaçon” sözü işlədilib. Amma buradakı türklər slavyanlaş-

mağa başlayandan sonra onların leksikonundan, həyat tərzindən “karaçon” sözü, adət-ənənəsi yavaş-yavaş çıxmağa başlayıb.

Maraqlıdır ki, bu gün “Kara-Tun” bayramı bütün Avropa dillərində “rojdestvo” (doğuluş) sözü ilə əlaqələndirilir. Bütün xaçpərəstlər 24 dekabr gecəsini müqəddəs sayırlar. Onların inancına görə, İsa peyğəmbər bu tarixdə dünyaya gəlib. Aida Eyvazlı yazır ki, macarların leksikonunda olan “karatun, karaçon” sözü isə belə müqəddəslik mənasını vermir. “Bu bayram əhval-ruhiyyəsi macarların məişətində o qədər güclü yer almışdı ki, hətta rəsmi olaraq xristianlığı qəbul edəndən sonra belə, onu xaçpərəst bayramı anlamına gətirməyi bacardılar. Təbii ki, bir neçə gün gec olmaqla. Lap elə İsa peyğəmbərin dünyaya gəlməsi gününə saldılar”.

Azərbaycanda isə 21 dekabr xalq təqvimi ilə Böyük çillənin daxil olduğu tarixdir. Naxçıvan, Şəki, Gəncə, Lənkəran kimi bölgələrimizdə, Güney Azərbaycanın şəhər və kəndlərində 21-dən 22-nə keçən gecə xüsusi olaraq qeyd edilir. İnanca görə, çillə gecəsi qədim Zərdüşət bayramı, Günəş Allahı Mitranın ana-dan olan günüdür. Həmin gündən sonra günəşli günlər uzanır. Bayramın ideyası işığın qaranlıq üzərində simvolik qələbəsidir. Bu gecədə qar yağması çoxlu sevincə səbəb olur. Həmin gecə ailə üzvləri, qohum, dost, tanış səmimiyyətlə bir yerə yığışır, ilin ən uzun gecəsini çoxlu meyvə və şirniyyat yeməklə keçirirlər. Gecənin ən əhəmiyyətli atributlarından biri isə qarqızdır. Hər ailə həmin gecə mütləq bir qarqız almalıdır. Əgər yeni evlənənlər varsa, böyüklər onlara da qarqız hədiyyə etməlidirlər. Böyük çillə gecəsi qardaş Türkiyədə də keçirilir.

Əslində, bu bayramların eyni kökdən, eyni inancdan qaynaqlandığını anlamaq o qədər də çətin deyil. Adı ya “Kara -Tun” ol-

sun, ya da ki “Böyük çillə”, fərq etmir. Mahiyyət isə eyni və gözəldir: qaranlığa işıqla, şərə xeyirlə qalib gəlmək! Özü də elliklə, bayram edərək!

